

ПОСТИЖЕНИЯ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ГАРАНТИРАНЕТО НА НАЙ-ДОБРИЯ ИНТЕРЕС НА НЕПРИДРУЖЕНИТЕ МАЛОЛЕТНИ И НЕПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА, ТЪРСЕЩИ МЕЖДУНАРОДНА ЗАКРИЛА В БЪЛГАРИЯ

Д-р Даниела Рачева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Непридружените малолетни и непълнолетни лица, търсещи международна закрила, са специфична група деца със специфични проблеми и нужди. След пристигането им на територия, която е част от територията на Европейския съюз, за приема и закрилата им отговорност и задължение има държавата, на чиято територия се намират. В статията се разглеждат както постиженията на българската държава и българските неправителствени организации по отношение на изпълнението на тези ангажменти, така и някои проблемни аспекти на приема и закрилата, които имат отношение към определянето и съблюдаването на принципа за съобразяване на всички решения и действия с най-добрия интерес на детето, които остават неразрешени, въпреки въздействието, което оказват върху достигането до устойчиви решения за развитието и благополучието на всеки непридружен малолетен или непълнолетен, търсещ международна закрила в България.

Ключови думи: права на детето; непридружени, търсещи закрила; деца мигранти; непридружени непълнолетни бежанци; най-добър интерес/интереси

1. Въведение

Миграцията е процес на промяна на местообитанието с цел търсене на по-добри или по-атрактивни условия за живот. „Най-разпространеното определение за миграция е движение на хора извън границите на страната“ (Krasteva 2014, р. 28) за определен период, въпреки че миграцията се осъществява и в рамките на територията на определена държава. В първия случай миграцията се определя като външна, във втория – като вътрешна, в рамките на държавната територия.

В случаите, „когато човек взема съзнателно и свободно своето решение“ за миграция, „говорим за доброволна миграция“ (Krasteva 2014, р. 33). Нерядко

обаче миграцията, дори и доброволна (изключвайки миграцията с цел туризъм), е съпътствана от стрес и несигурност, колебания, страх и съмнения. Те най-често произтичат от раздялата с близки и приятели, с позната среда и порядки на живот, с любими занимания, вещи, места. Тяхното място бива заменено от непредвидимост, рискове, неудобства, от дълъг период на опознаване на социалните, културните и нормативните условия за живот, на традиции и обичаи на приемащото общество и твърде често – от несправедливостта.

Несравнимо по-стресираща е миграцията, когато е наложителна, неизбежна, провокирана от неблагоприятни политически, икономически, социални и все по-често климатични причини, определяни като застрашаващи живота и оцеляването на човека. Подобен тип миграция се определя като принудителна и създава условия за попадане в положение на висока уязвимост на мигриращия, рефlekтираща както върху физическото и психическото му състояние и здраве, така и върху социалния му статус и положение.

Особено стресиращ е този процес за децата. Най-вече за онези, които напускат родните си места неочаквано, внезапно, насилствено, без възможност за осмисляне на случващото се. Много често тръгват заедно със свои близки, но и много често губят част от тях или всички по пътя към спасението. Те бягат най-често от война, насилие, бедност и глад, преследване, но никога – от нещо хубаво. И търсят място за оцеляване.

Немалка част от принудително мигриращите са деца („около 40% от разселените в света“¹), сред които и такива, принудени да поемат по пътя на миграцията сами. Те са на различна възраст, някои твърде невръстни, непридружени от доверен възрастен, често – насърчени да поемат по пътя на мигрантите от доверен възрастен, поверени на чужди хора, включени в групи с непознати, разчитащи на милосърдието и човечността на спътниците си и на хуманността на държавите, в които попадат.

2. Същност и проявление на явлението „непридружени малолетни, търсещи международна закрила“

Определението, възприето за идентификация на деца (лица под 18-годишна възраст), пристигащи на територията на чужда за тях държава без възрастен доверен придружител, търсещи международна закрила, в международното и националното право е *„непридружени малолетни или непълнолетни мигранти“*.

Европейската квалификационна директива определя като „непридружено непълнолетно лице“ това „непълнолетно лице, което пристига на територията на държавите членки, без да е придружено от пълнолетно лице, отговорно за него по силата на закон или на практика на съответната държава членка, докато грижата за него не бъде реално поета от такова лице; включва се също така непълнолетно лице, което е оставено непридружено след влизането му на територията на държавите членки“².

Според допълнителните разпоредби на българския Закон за убежището и бежанците, като „непридружен“ се определя „този малолетен или непълнолетен чужденец, който се намира на територията на Република България и не е придружен от свой родител, настойник или попечител“³.

„Същността на „непридружеността“ се изразява в това, че детето е обективно лишено от съдействието на дееспособно лице с представителна власт по произход (чл. 129 СК) или по назначение (чл. 153 и 157 СК), което да изразява вместо него правна воля в случаите на малолетие (чл. 3, Закон за лицата и семейството) или да я валидира с даване на съгласие в случаите на непълнолетие (чл. 4 ЗЛС)“ (Savova 2022, p. 271). Освен това „непридружеността... предполага и липсата на фактически грижи, възпитание и надзор (чл. 125 СК)“, което дава основание за определянето на непридружено дете, търсещо международна закрила, както като „дете в риск“⁴, така и като лице „от уязвима група“⁵.

Непридружените непълнолетни и малолетни, търсещи международна закрила, се определят от хората, които предоставят социални услуги и подкрепа, като деца в „крехко/уязвимо положение, които „всъщност не принадлежат към традиционната си култура, а също и към културата на страната, в която пристигат. Те са изгубени някъде по средата“, деца, които „имат свобода, но не са подготвени за нея, нуждаят се от напътствия, за да избегнат опасности в бъдеще“.

Не рядко изрази като „непридружени деца бежанци“, „непридружени непълнолетни мигранти“, „непридружени деца мигранти“ и т.н. се използват като взаимнозаменяеми и в тях се влага сравнително еднакъв смисъл и значение. Ето защо е важно да бъде пояснено, че всеки чужденец – бил той пълнолетен, непълнолетен или малолетен, който търси закрила на територията на дадена държава, не може да бъде определян като бежанец дотогава, докато статутът му на пребиваване не бъде официално постановен. Иначе казано, „разграничението е правно – и двете понятия се отнасят до един и същи мигрант, но в различни етапи на неговия миграционен път“ (Krasteva 2014, p. 34).

Българската държава предоставя няколко вида закрила:

- убежище, което се предоставя от президента на Р България „по силата на изрично разписаното му правомощие (чл. 98, т. 10 КРБ) и на основание преследване заради убеждения или дейност в защита на международно признати права и свободи (чл. 47, ал. 2 КРБ) (Savova 2022, p. 75);

- международна закрила, която „включва статут на бежанец и хуманитарен статут“ и „които се предоставят с решение на председателя на Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет“⁶;

- временна закрила, която „се предоставя от Министерския съвет с решение на Съвета на Европейския съюз“, чийто срок „се определя с решението на Съвета на Европейския съюз“.

Статистиката показва, че „броят на търсещите убежище“ е „огромен“, но и че „едва 1% до 4 – 5% от тях успяват да получат статут в европейските държави“

(Krasteva 2014, p. 34). Поради това определението „непридружени деца бежанци“ е некоректно, когато се отнася за малолетни или непълнолетни, търсещи международна закрила, чийто статут все още не е изяснен, но чиито най-добри интереси са предмет на настоящата публикация.

По данни на ВКБООН непридружените деца мигранти в световен мащаб са 153 300, като само „през 2021 г. 19 995 непридружени деца са подали молба за убежище в ЕС“, което е „с 47% повече от 2020 г. (13 625)“^{7, 8}.

По статистически данни, публикувани на официалния сайт на Държавната агенция за бежанците към МС, броят на постъпилите молби за международна закрила от непридружени малолетни или непълнолетни лица до 31.12.2021 г. е 3172, преобладаваща част от които са подадени от деца, идващи от Афганистан, Сирия и Ирак. До 31.11.2022 г. подадените молби за международна закрила от непридружени малолетни и непълнолетни мигранти са 3121. По-голяма част от тези деца са момчета на възраст между 14 и 17 години, като 14 – 15-годишни са 1054, а 16 – 17-годишни – 1684⁹. Но немалък е броят и на непридружените деца, чиято възраст е до 13 год. – 383, от които 363 са момчета и 21 – момичета⁹. Сред тях освен деца от горепосочените държави по произход, макар и значително по-малко, са и непридружени деца, бягащи от войната в Украйна.

За съжаление, посочените данни не включват онези непридружени малолетни и непълнолетни, които по една или друга причина не са пожелали да подадат молба за закрила в България или са преминали през страната ни, без да бъдат регистрирани от правоохранителните органи на държавата.

3. Същност и значение на принципа за съблюдаване на „най-добрия интерес на детето“ при гарантиране правата на непридружените непълнолетни, търсещи международна закрила

В българската теория и практика словосъчетанията „най-висш интерес на детето“ и „най-добър интерес на детето“ много често се употребяват като релевантни. По въпроса кое от двете е по-удачно да бъде използвано от българските специалисти в професионалните области, които имат отношение към проблемите на децата, все още е предмет на дискусии и спорове, въпреки че и двете произхождат от словосъчетанието „the best interest of the child“, съдържащо се в чл. 3(1) на основната, първоначално създадена на английски език версия на Конвенцията за правата на детето. За целите на настоящата публикация ще бъде използвано словосъчетанието „най-добър интерес на детето“, въпреки че в цитати от използвани по-нататък източници може да бъде открито и словосъчетанието „висши интереси на детето“, което следва да се приема като съотносимо на първото.

По своята същност „най-добрият интерес на детето“ е принцип на международното публично право, произтичащ от Конвенцията на ООН за правата на детето (КПД), и „представлява баланс между различните права на детето. В този смисъл, когато го определяме, трябва да имаме предвид редица аспекти, от които

зависи цялостното благосъстояние“ на детето, „като сигурната среда, безопасност, здраве, образование, социална среда и др.“. При определянето му в случаи на „непридружените деца, особено важни са също така събирането на семейството, определянето на възрастта, преценката за уязвимост, недискриминация“ (Golovanova 2021).

Европейската служба за подкрепа изисква „при прилагането на преработената през 2013 Директива на Европейския парламент относно условията за приемане на непридружени малолетни и непълнолетни, търсещи международна закрила, в страни от Европейската общност, държавите членки да се стремят да гарантират пълно спазване на принципа за висшия (най-добрия – б.а.) интерес на детето в съответствие с Конвенцията за правата на детето и Хартата на ЕС¹⁰. Спазването на този принцип изисква, на първо място, на непридружените малолетни и непълнолетни да бъде осигурен превод на език, който добре познават, във възможно най-кратък срок след регистрирането им на територията на държавата, в която се намират. Следващата важна стъпка от процеса на прием е изготвянето на оценка на най-добрия интерес на малолетния/непълнолетния в най-кратки срокове след постъпване на молбата му за закрила. „При оценката на висшия интерес на детето държавите от ЕС+ обръщат особено внимание на следните фактори:

- възможностите за събиране членовете на семейството на едно място;
- благосъстоянието и социалното развитие на детето, като се обърне особено внимание на неговата лична ситуация;
- съображенията за безопасност и сигурност, особено когато съществува риск детето да стане жертва на трафик на хора;
- мнението на детето в съответствие с неговата възраст и зрялост“¹¹.

4. Роля и функции на представителя на непридружен малолетен/непълнолетен, търсещ международна закрила, в контекста на съблюдаване принципа за гарантиране на най-добрия интерес на детето

За да гарантира съблюдаването на правата на всеки непридружен малолетен или непълнолетен, който търси международна закрила на територията на нашата страна, българската държава назначава представител – „адвокат, вписан в регистъра за правна помощ на Националното бюро за правна помощ“ (ЗУБ, чл. 25 (1)), който се упълномощава да го представлява в производството по предоставяне на закрила „до навършване пълнолетие“. Представителят има задължението „да се грижи за правните... интереси“ на поверения му малолетен/непълнолетен „в производствата по предоставяне на международна закрила до тяхното приключване с влязло в сила решение; да го представлява пред всички административни органи, в т.ч. социални, здравни, образователни и други институции в Република България с оглед защита на най-добрия интерес на детето; да изпълнява ролята на процесуален представител във всички производства пред административните и съдебните органи“¹².

Представителят е длъжен да разяснява на представляваното от него непълнолетно или малолетно лице „производството по молбата за международна закрила“, да го „информира за неговите права и задължения, за смисъла и последиците от личното интервю и как да се подготви“ за него. „Тази подготовка включва указания не само относно начина, по който интервюто ще бъде извършено, и основните въпроси, които ще му бъдат зададени, но и за възможните доказателства, които детето може да изиска или да представи в подкрепа на своите заявления и молбата си за предоставяне на закрила“ (Savova 2022, p. 274).

Представителят присъства при провеждане на интервюто с непридружения малолетен или непълнолетен чужденец, на което има възможност да задава въпроси, допуснати от интервюиращия орган, и да излага съображения, свързани с молбата за закрила и с провежданото административно производство¹³.

Правомощията на представителя се прекратяват освен в случаи на навършване на пълнолетие и тогава, когато в качеството си на законни представители встъпят други лица. Такива са родители или настойници – след събиране на семейството, или ръководители на социални или интегрирани здравно-социални услуги, когато е постановено настаняване на детето в тях.

Въпреки подробно разписаните в Закона за убежището и бежанците задължения на представителя, сред които и задължението да се срещне възможно най-скоро с детето, за да му разясни последващите производствени действия, резултатите от проучване нуждите на търсещите международна закрила в България, реализирано ежегодно от ВБООН, показват, че „по-голямата част от интервюираните непридружени деца не демонстрират разбиране за ролята на техния законен представител от Националното бюро за правна помощ“, че са се виждали и са разговаряли с него „само по време на интервютата си“. Едва „едно от интервюираните деца твърди, че има телефонния номер на своя представител и знае как да се свърже с него“ (Partzaleva 2021).

5. Ангажирани организации в грижата и закрилата на непридружените малолетни и непълнолетни, търсещи международна закрила в България

Ангажирани с процеса на предоставяне закрила и грижа на непридружените малолетни или непълнолетни лица, търсещи международна закрила у нас, са държавни институции като Държавната агенция за бежанците, Държавната агенция за закрила на детето, дирекция „Социално подпомагане“ (ДСП). Част от структурата на ДСП е отдел „Закрила на детето“, от който на всеки непридружен малолетен или непълнолетен, търсещ международна закрила, се назначава социален работник, изпълняващ функцията на „специална гаранция“ за съблюдаване правата и интересите на непридружения в бежанското производство. Социалният работник участва в административните и съдебните производства, дава становище по отношение на най-добрия интерес на детето и се ангажира по отношение на мерките за закрилата и настаняването му.

В процеса на гарантиране най-добрите интереси на непридружените малолетни и непълнолетни, търсещи международна закрила у нас, активно участват с разнообразни по своята същност дейности, множество неправителствени организации, сред които УНИЦЕФ, ВКБООН, Българският Червен кръст, Международната организация по миграция, „Каритас“, Съветът на жените бежанки, мисията „Криле“, „Глас в България“, „Рийчаут“, „Лумус“ и други.

Ръководни принципи при работата както с придружени, така и с непридружени малолетни и непълнолетни чужденци са залегналите като основни принципи в Конвенцията на ООН за правата на детето, а именно: недопускане на дискриминация; съобразяване на всички действия, дейности и решения с най-добрия интерес на детето; съблюдаване правото на живот, оцеляване и развитие и правото на изслушване и участие на детето във всички „процедурни, отнасящи се до него“¹⁴. В работата с непридружени малолетни и непълнолетни, търсещи международна закрила, от особена важност и значение са и принципите, според които е необходимо малолетните и непълнолетните, на първо място, да бъдат третирани като деца, дори в случаите, в които това е трудно за доказване, както и принципите, съответстващи на „позитивното... задължение на държавата да осигури грижа и закрила на децата при всички положения, включително когато техните семейства не желаят или не могат да направят това“¹⁵.

6. Сигурни зони на непридружени непълнолетни – стъпки напред в политиката и практиката за гарантиране най-добрия интерес на детето в България

В рамките на изминалите пет години нашата държава предприе редица стъпки в позитивна посока, целящи промяна на отношението към най-добрия интерес на непридружените малолетни и непълнолетни лица, търсещи международна закрила, и промяна на условията за предоставяне на грижа и подкрепа за тях. Тези стъпки намериха израз в промени в националното законодателство, в обучения и семинари за специалисти от различни професионални области, които имат отношение към закрилата и статута на тези деца и др.

Забележителна стъпка в тази посока е създаването на две сигурни зони за непридружени малолетни и непълнолетни, търсещи международна закрила, от Международната организация по миграция в два от регистрационно-приемателните центрове на ДАБ в София. В тях се създадоха условия много деца да бъдат защитени от редица рискове, да бъдат под 24-часова грижа и охрана, без опасност за живота и здравето им, в среда на връстници. На децата се осигуряват храна, подслон, психосоциална подкрепа, лекарска грижа, обучения по езици и спорт (за тези, които желаят да се възползват). За нуждите на децата в сигурните зони се грижат социални работници, преводачи, медицински лица, но в много редки случаи – педагогически специалисти.

В сградата, в която се помещават сигурните зони, се провеждат интервюта на децата със служители на ДАБ, срещат се със служители на отдел „Закрила на детето“, с техните представители – адвокати, с доброволци и служители на неправителствени организации, които предоставят услуги и помощ за обезпечаване нуждите на децата и за тяхната адаптация и социализация.

Сигурна зона за непридружени малолетни и непълнолетни лица, търсещи международна закрила, в РПЦ „Военна рампа“ разполага със 130 места за настаняване. От откриването ѝ „през 2019 г. до 20 декември 2021 г., 2770 непридружени деца от Афганистан, Пакистан, Иран и Бангладеш са били регистрирани, настанени и получили грижи и подкрепа в зоната. С изключение на едно момиче, всички други деца са момчета, като преобладаващата националност е Афганистан“.

Сигурната зона в РПЦ „Овча купел“ е с капацитет 138 деца. „От откриването на зоната до 20 декември 2021 г. са настанени и получили грижи 326 непридружени деца от Сирия, Ирак, Алжир, Мароко, Египет, Либия, Палестина и други страни, в които преобладава арабски или кюрдски език“.

Достъпът на външни лица в сигурните зони за малолетни и непълнолетни мигранти без официално писмено разрешение от ДАБ е забранен.

Ползите от създаване на места, в които непридружените малолетни и непълнолетни, търсещи международна закрила, да бъдат настанявани отделно от възрастните такива, са безспорни и са в съответствие с принципа за съблюдаване най-добрия интерес на децата. Това ясно личи дори и при незадълбочено сравнение с условията за прием и грижа на онези места за настаняване на хора, търсещи международна закрила, в които такива сигурни зони липсват, но въпреки това деца все пак биват настанявани. Такива например са Харманли и „Враждебна“.

За съжаление, престоят на малолетни или непълнолетни, търсещи международна закрила, в сигурните зони е ограничен до периода, през който е в ход процедурата по изясняване на техния статут; до момента, в който е постигнато решение за техния случай или до настъпване на пълнолетието им. След получаване на решение по случая му детето трябва или да бъде преместено в институция за социална услуга, или да бъде върнато в страната, от която е дошло (ако това е в най-добрия интерес на детето), или да бъде изпратено в държава, в която е заявило желание да отиде, за да се събере с членове на семейството си. В някои случаи непридружени непълнолетни решават да се откажат от следването на предвидените процедури, и самоволно и без предупреждение напускат сигурните зони. Нерядко след напускане на сигурните зони връзката с тях се преустановява и развитието на случаите им не се проследява, тъй като все още няма единна европейска база данни за проследяване на деца, напуснали държавите, в които са регистрирани, което допринася за продължаване на тази практика. Така, въпреки подобрените условия за закрила на непридружени малолетни и непълнолетни, търсещи международна закрила в България, остава нуждата

от решения за „преодоляването на основните два проблема по отношение на сигурността на тези деца – проблемът за изчезването им и за предоставянето на устойчива грижа, която продължава напред във времето“ (Gologanova 2021).

За съжаление, местата за настаняване в двете сигурни зони не могат да обезпечат докрай нуждите на държавата от подобен род социални услуги. Вследствие на засиления мигрантски натиск през последната година капацитетът на зоните е на изчерпване. Това постави на дневен ред въпроса за разширяване на възможностите за прием на непридружени деца мигранти и за създаването на нови сигурни зони, тъй като настаняването на непридружени малолетни и непълнолетни на едно място с възрастни допълнително утежнява тяхната уязвимост и увеличава рисковете, които съпътстват тяхната миграция. Такива са рисковете от малтретиране, сексуални посегателства и експлоатация, трудова експлоатация, въвличане в незаконна дейност, унижително отношение, търговия с органи и пр.

7. Проблеми и предизвикателства пред гарантирането на най-добрия интерес на непридружените непълнолетни, търсещи международна закрила в България

Въпреки постигнатия напредък на страната ни по отношение на подобряване грижата и съблюдаване правата на непридружените малолетни и непълнолетни, които търсят международна закрила у нас, все още има пропуски, които се отразяват негативно както върху положението на непридружените деца, така и върху работата на институциите и на служителите, работещи в тях. Така например, според доклад за резултатите от проект „Ефективна правна помощ за бежанци и мигранти в България“, реализиран от Центъра за правна помощ „Глас в България“ в партньорство с Фондация за достъп до права – ФАР, и фондация „Мисия Криле“, в нашата страна „липсва единна оценка за най-добрия интерес на детето, която да е ориентирана към дългосрочно решение, като всяка институция изготвя такава за собствените си нужди“ (Atanasova 2020)¹⁶. Според Р. Атанасова – експерт по застъпничество в Центъра за правна помощ „Глас в България“, практиката, която се прилага в момента, е: „ДАБ изготвя вътрешна оценка по случая на непридружено дете, която обаче е по-скоро относима към условията на прием, а отдел „Закрила на детето“ (ОЗД) често не провежда самостоятелно изслушване, освен ако не са налични извънредни обстоятелства или насилие“. Вследствие от тези несъответствия „оценката на най-добрия интерес на детето, във връзка с качеството на производството по ЗУБ, продължава да страда от ... недостатъци“. В други случаи „ОЗД изготвя социален доклад, който се кредитира от ДАБ и съда като достатъчен, но само въз основа на проведеното интервю по молбата за международна закрила. Този доклад, също така, не разглежда специфичните форми на насилие над деца или риска от преследване при връщане на детето в страната на произход, а само сегашното му състояние в България“ (Atanasova 2020)¹⁷.

В годишния доклад на Българския хелзинкски комитет, проследяващ „Производство за предоставяне на международна закрила в България“, се посочва, че „ДАБ разполага с утвърдени формуляри за изготвяне на бърза оценка за най-добрия интерес на детето – до 3 дни от регистрацията му, и пълна оценка – до 10 дни, при констатиран риск (висок или среден) за непридружени деца“. Авторите на изследването констатира, че едва в половината от случаите, в „54 % (при 30 от общо 55 случая на деца, от които 27 непридружени и 3 придружени)... по преписката се открива приложен такъв формуляр“ (Savova 2021, p. 12)¹⁸.

Не по-малко тревожни са заключенията, свързани със изготвянето на социални доклади за нуждите на децата. Според авторите на изследването „там, където социалните доклади са били изготвени, те не съдържат оценка на риска за всяко конкретно дете във връзка с изискванията на Закона за закрила на детето, а съдържат бланкетни декларации за липса на риск, идентични във всеки един от мониторираните случаи. Съдържанието на тези т.нар. доклади показва липса на проучване на случаите на децата и на отделяне на индивидуално внимание на всяко едно от тях“, като „по този начин те не подпомагат... решаващия орган на ДАБ при вземане на решение по молбата на търсещото закрила дете във връзка с принадлежността му към уязвима група“ (Savova 2021, p. 12)¹⁹.

Подобни констатации провокират редица въпроси, сред които и такива, касаещи множество решения за отказ на закрила на непридружени малолетни и непълнолетни, пристигащи от държави, в които условията за живот не се определят като застрашаващи или опасни от международната общност, каквито са например Пакистан, Иран, Турция, Мароко и др. При такива случаи подадените молби за закрила „систематично са третираны като явно неоснователни“, без да се отчита „заявен личен риск и опасения от преследване по индивидуални причини“ (Savova, 2021). Нещо повече, „често непридружените деца се възприемат като много деца със сходна съдба“, особено тези, които заявяват еднакви държави на произход. По този начин „се пренебрегва индивидуалният подход, който е съществен при определянето на най-добрия интерес на детето“, и се омаловажава фактът, че „всяко едно дете има определени строго специфични личностни нужди“ (Golovanova 2021).

Решение в тази насока е създаването и прилагането на „работещ модел за активно сътрудничество между различните специалисти“ – „адвокат, социален работник, учител“ и др., които „да действат в синхрон, като съвместно и в детайли обсъждат един случай от различни гледни точки“ (Golovanova 2021).

Подобен подход се препоръчва и в случаи, в които е необходимо да се извърши експертиза за установяване възрастта на търсещия международна закрила. Към момента тези експертизи се осъществяват от медицински специалисти и биват определяни като твърде инвазивни и ненадеждни поради възможността от получаване на отклонение до 18 месеца от реалната възраст. „Подобно отклонение, особено при гранични случаи на 16 – 17-годишни лица“, практически „се обезсмисля, защото именно граничните случаи са най-честите хипотези“, при

които „възниква съмнение относно заявената възраст... по преценка на външността и физическите проявления на зрялост и незрялост“. Препоръките в тази насока на „редица международни, регионални и съсловни организации“ са насочени към „замяната на медицинските експертизи с комплексна мутидисциплинарна експертиза, която отчита не само физическата и психическата зрялост, но и етническия произход, социалните, психологическите, културните особености и дадености от околната среда, както и всички други обективни и субективни фактори, които могат да окажат директно влияние върху развитието и израстването на конкретния индивид“ (Savova 2022, p. 252).

Заключение

Безспорен факт е, че изготвянето на задълбочена експертна оценка на най-добрия интерес на всяко от непридружените малолетни и непълнолетни лица, търсещи международна закрила, е скъпоструваща процедура за всяка приемаща държава. Въпреки това никоя приемаща държава не бива да пренебрегва и факта, че непридружените деца и младежи, търсещи закрила извън родните си държави, са сред онези групи подрастващи, изложени на особено големи рискове, които понастоящем се определят като застрашаващи тяхното пълноценно физическо, психическо и интелектуално развитие, но които неминуемо ще рефлектират върху тяхното бъдеще. Ето защо навременната грижа за гарантирането на техните най-добри интереси в зависимост от индивидуалните им нужди е определяща за насоката, в която ще се осъществи тяхното бъдещо личностно и социално развитие и която ще определи мястото и ролята им в обществото, в което ще живеят.

БЕЛЕЖКИ

1. Around 40% of the world's displaced are children, достъпно на: <https://www.unhcr.org/hk/en/unaccompanied-children>
2. ДИРЕКТИВА 2011/95/ЕС НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 13 декември 2011 (Квалификационна директива), достъпна на: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:337:0009:0026:bg:PDF>
3. ЗАКОН ЗА УБЕЖИЩЕТО И БЕЖАНЦИТЕ, (изм. – ДВ, бр. 89 от 2020 г.), Допълнителни разпоредби.
4. ЗАКОН ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО, изм. и доп. ДВ. бр. 62 от 5 август 2022 г.
5. ЗАКОН ЗА УБЕЖИЩЕТО И БЕЖАНЦИТЕ (ИЗМ. - ДВ, бр. 89 от 2020 г.), Допълнителни разпоредби.
6. ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА БЕЖАНЦИТЕ, Актуална информация, Статистически данни за непридружените непълнолетни лица, потърсили закрила през 2022 г., достъпно на: <https://www.aref.government.bg/bg/node/238>

7. REFUGEE AND MIGRANT CHILDREN IN EUROPE – Accompanied, Unaccompanied and Separated - Overview of Trends January to December 2021, достъпно на: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/94351>
8. Around 40% of the world's displaced are children, достъпно на: <https://www.unhcr.org/hk/en/unaccompanied-children>
9. Пак там.
10. ЕВРОПЕЙСКА СЛУЖБА ЗА ПОДКРЕПА В ОБЛАСТТА НА УБЕЖИЩЕТО *SUPPORT IS OUR MISSION* – Ръководство на ЕАСО относно условията на приемане на непридружени деца: оперативни стандарти и показатели, Поредица практически ръководства на ЕАСО, 2019 г. достъпно на: <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/Guidance-reception-unaccompanied-children-standards-and-indicators-BG.pdf>
11. Пак там.
12. ЗАКОН ЗА УБЕЖИЩЕТО И БЕЖАНЦИТЕ (изм. – ДВ, бр. 89 от 2020 г.).
13. Пак там.
14. КОНВЕНЦИЯ НА ООН ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО.
15. GOLDMAN, R., AYALA, C. ET AL., 2022. Грижа за деца мигранти: необходимостта от алтернативи на задържането – Проект „Алтернативи на задържането на деца в защита на техните права в Европа“, Международна комисия на юристите, април 2022 г., достъпно на: https://www.icj.org/wp-content/uploads/2022/04/BG-CADRE_Module-I.pdf
16. АТАНАСОВА, Р., 2020. Правата на децата в контекста на миграцията, в: „Анализи и препоръки“, Център за правна помощ „Глас в България“, Фондация за достъп до права – ФАР, и фондация „Мисия Криле“, достъпно на: <https://migrantrights.eu/2020/06/18>
17. Пак там.
18. САВОВА, ИЛ., 2021. Производство за предоставяне на международна закрила в България – 2021“, Програма за правна защита на бежанци и мигранти, доклад, Български хелзинкски комитет, достъпен на: <https://www.bghelsinki.org/bg/reports/2022-annual-rsd-monitoring-report-for-2021-bg>
19. Пак там.
20. РАЙКОВ, А., 2022. Сигурни зони за непридружени деца в РПЦ София, кв. „Военна рампа“ и кв. „Овча купел“, интервю В: Академичен портал, януари, 2022, ISSN 2683-1120, достъпно на: <https://academia.bcrm-bg.org/2022/01/19>.
21. ХОШСИАР, Х., 2022. Непридружените деца имат свобода, но не са подготвени за нея, нуждаят се от напътствия, за да избегнат опасности в бъдеще, интервю В: Академичен портал, януари, 2022 г., ISSN 2683-1120, достъпно на: <https://academia.bcrm-bg.org/2022/01/19>

ЛИТЕРАТУРА

ГОЛОГАНОВА, КР., 2021. Предизвикателства по пътя на непридружените деца в България. *Академичен портал*. ISSN 2683-1120.

- КРЪСТЕВА, А., 2014. *От миграция към мобилност: политики и пътища*. София: Нов български университет. ISBN 978-954-535-837-1.
- ПАРЦАЛЕВА, ИВ., 2022, 2021 г. през погледа на бежанците: резултати от проучването на нуждите на ВКБООН. *Академичен портал*. ISSN 2683-1120.
- САБОВА, ИЛ., 2022. *Бежанско право*. София: Сиби. ISBN 978-619-226-206-8.

REFERENCES

- GOLOGANOVA, Kr., 2021. Predizvikatelstva po patya na nepridruženite detsa v Bylgaria. *Akademichen portal*. ISSN 2683-1120.
- KRASTEVA, A., 2014. *From migration to mobility: policies and ways*. Sofia: New Bulgarian University. ISBN 978-954-535-837-1.
- PARTZALEVA, IV., 2022. 2021 prez pogleda na bezjancite, rezultati ot proutchvane na nizjdite na VKBOON. *Academitchen portal*. ISSN 2683-1120.
- SAVOVA, Il., 2022. *Bejansko pravo*. Sofia: Sibi. ISBN 978-619-226-206-8.

ACIEVEMENTS AND CHALLENGES IN GUARANTEEING THE BEST INTERESTS OF UNACCOMPANIED MINORS, SEEKING INTERNATIONAL PROTECTION IN BULGARIA

Abstract. Unaccompanied migrant children are a specific group of children with specific problems and needs. After their arrival on the territory of the European Union, the responsibility and obligation for their care and protection rests with the country in whose territory they are located. The article examines both the achievements of the Bulgarian state in terms of fulfilling these commitments, as well as problematic aspects that remain unresolved, despite their crucial impact on reaching sustainable solutions for the development and well-being of every single unaccompanied child seeking international protection in Bulgaria.

Keywords: child rights; unaccompanied; migrants; refugees; best interests

✉ **Dr. Daniela Racheva, Assist. Prof.**

ORCID iD: 0000-000313447111

WoS Researcher ID: AAK-3525-2021

Sofia University

Sofia, Bulgaria

E-mail: d.racheva@fp.uni-sofia.bg